

**Verlag plenair deel van studiemiddag en -avond Meertalig Leesvaardig
Sittard: 13-11-2018**

Bijdrage 1

De bijeenkomst start met een interview met de heer **Ad Jeurissen**, die werkzaam is als directeur van basisschool Triangel Linne en samen met de provincie Limburg buurtaalonderwijs bevordert wat betreft het Frans en Duits.

Het doel hiervan is om kinderen kennis van die taal en cultuur bij te brengen. Taal vormt een wezenlijk onderdeel in de uitwisseling met buurlanden (regio's die grenzen aan Limburg). De uitwisseling vindt plaats met een partnerschool en in totaal nemen hieraan 35 basisscholen deel.

De kinderen komen hierbij in aanraking met het dialect van de streek of regio, de standaardtaal (bijvoorbeeld het Nederlands), maar ook met een vreemde taal (Frans of Duits). Kinderen kunnen hierin eenvoudig switchen en passen zich vrij snel aan afhankelijk van de gespreksituatie. Op grond hiervan zijn zij goed in staat om meerdere talen te verwerven. Beide dialectsprekenden (bijvoorbeeld een Duits en een Nederlands kind die dialect spreken) begrijpen elkaar bovendien. Kinderen leren op jonge leeftijd de talen simultaan, hetgeen een snellere taalontwikkeling bevordert ten opzichte van het successief leren van een taal. Talen versterken elkaar bovendien. In de uitwisseling met de partnerscholen ligt overigens de nadruk op het luisteren en spreken.

Romy Roumans, van de Radboud Universiteit Nijmegen, gaat in haar presentatie "Invloed van minderheidstalen op de schrijf- en leesvaardigheden van de standaardtaal" verder in op de relatie tussen een minderheidstaal en de standaardtaal. Zij heeft onderzoek gedaan naar de invloed van het Limburgs dialect op de geletterdheid van basisschoolleerlingen.

Middels vragenlijsten die voorgelegd zijn aan basisschoolleraars en ouders heeft zij hiernaar onderzoek gedaan. Uit de resultaten blijkt dat de Citoscores van groep 8 leerlingen in Limburg op het niveau van 1F (Fundamenteel niveau) en 1S (Streefniveau) hoger zijn gelegen dan in andere provincies met betrekking tot lezen, spellen en rekenen.

Uit onderzoek van de Stichting Lezen en Schrijven blijkt ook dat de leerlingen gemiddeld hoger scoren ten opzichte van andere provincies met betrekking tot laaggeletterdheid.

Verder literatuuronderzoek geeft ook aan dat er geen verschil is tussen een- en tweetalige kinderen waarbij de tweetalige kinderen het vaak beter doen.

De relatie tussen de standaardtaal en het dialect is verder onderzocht in een grootschalig onderzoek van 2852 kinderen uit groep 4 en 8 en 283 kinderen van 6 basisscholen. Hierbij is gekeken naar de resultaten op de Citotoets spelling en begrijpend lezen. Dit leverde als resultaat op dat tweetalige kinderen significant beter spellen dan eentalige kinderen en er geen verschil bestond tussen de leesprestaties. Dit leidt tot de slotconclusie: "Blief röstig en kal plat".

Bijdrage 2

Petra Mom is werkzaam bij Kindante – Kwadrant en biedt ondersteuning en begeleiding aan scholen die vastlopen met een leerling en dan specifiek op het terrein van NT2. Er is bij deze kinderen een bepaald niveau van spreken, luisteren en lezen aanwezig maar de resultaten en vorderingen van deze kinderen blijven achter bij de eisen die gesteld worden of de aanwezige verwachtingen. Ter ondersteuning van school en ouders worden 3 momenten in een schooljaar gepland ter ondersteuning. Als er sprake is van zwaardere zorg bestaat de mogelijkheid om advies te geven voor een wekelijks programma om deze kinderen te helpen.

Vragen die in het kader van de consultatie gesteld worden zijn: “Wat kunnen wij doen om de leesontwikkeling van deze kinderen te bevorderen?” “Welke instrumenten kunnen wij inzetten bij kinderen met een NT2 problematiek?”, “De leerling is onder begeleiding, maar de vorderingen ten aanzien van lezen en spellen zijn gering. Kan er sprake zijn van dyslexie?” “Welke taal kan in de thuissituatie het best gesproken worden? (De eigen taal of gebrekkig Nederlands”.

Kirsten Schraeyen werkzaam bij Thomas More Antwerpen, KU Leuven en de Universiteit Antwerpen gaat in haar presentatie over “Meertaligheid en dyslexie: het onderkennen van een leerstoornis in een meertalige context” in op het onderkennen van dyslexie als een leerstoornis bij deze kinderen.

Het lezen en spellen vraagt om een specifieke instructie met betrekking tot fonologie, uitspraak en semantiek. Hierbij is het eenvoudiger voor deze kinderen om zich de technische leesvaardigheid eigen te maken dan de spellingvaardigheid. Bij lezen is sprake van meer eenduidige relaties tussen teken en klank, terwijl dit bij spelling (relatie klank en teken) veel minder het geval is. Lezen is hierbij veel transparanter dan spelling. Dit vergt om deze reden goede instructie en begeleiding en extra ondersteuning bijvoorbeeld in de vorm van remediëring.

Bij kinderen met dyslexie is geen sprake van één oorzaak die hieraan ten grondslag ligt, maar van vele en verschillende risicofactoren. Van belang is om deze vooraf goed te onderkennen en op grond hiervan ondersteuning en begeleiding te bieden. Naast het vaststellen van dyslexie op gedragsniveau is het van belang om ook de cognitieve risicofactoren in beeld te brengen. Hierbij hebben de kinderen vaak problemen met de fonologische vaardigheden en de fonologische representaties bijvoorbeeld in de vorm van hakken en plakken, teken-klank en klank-tekenkoppeling, klankpositiebepaling en verbale kortetermijngeheugen.

Dyslexie gaat hierbij over de talen heen en uit zich in de moedertaal en het Nederlands. Veel kinderen maken zich hierbij het schriftsysteem eigen doordat wij een alfabetstelsysteem (klanken) kennen in tegenstelling tot een logografensysteem of een syllabesysteem. De

meeste kinderen leren hierbij accuraat lezen, maar het tempo is voor de kinderen met dyslexie een probleem.

Vaak weten we echter niet of de kinderen ook leesproblemen of dyslexie hebben in de eigen taal en daarom staan we voor de belangrijke uitdaging om deze kinderen goed te identificeren. Van belang is dat we niet over- of onderdiagnosticeren, bijvoorbeeld zeggen “dit kind heeft dyslexie”, maar de taalvaardigheid vormt een dermate belangrijke factor in het verklaringsproces dat dyslexie op grond hiervan niet vastgesteld kan worden.

Problemen met het kunnen onderscheiden van korte en lange klanken, tweetekenklanken, enz. kunnen veroorzaakt worden door het feit dat dit minder of anders voorkomt in de moedertaal. Turkse kinderen hebben bijvoorbeeld problemen met een cluster van 3 medeklinkers, zoals spr, omdat dit in de eigen taal niet bestaat en daarom verklanken zij dit anders.

Aandachtspunten zijn daarom om de ontwikkeling van de mondelinge taalvaardigheid in de moedertaal goed na te gaan en vroegtijdig te interveniëren bij signalen zoals problemen met de koppeling van tekens en klanken, klankpositie bepalen, horen van verschil tussen klanken, uitspraak en automatisering van het lees- en spellingproces.

Constateer daarom niet te snel dyslexie waar tweetaligheid een rol speelt. Maak ter onderbouwing hiervan gebruik van de volgende stappen:

Stap 1: Anamnese met aandacht voor meertaligheid.

Stap 2: Algemene mondelinge taalvaardigheid onderzoeken.

Stap 3: Lees- en taalonderzoek.

Stap 4: Sterkte en zwakteanalyse maken en besluit nemen.

Bijdrage 3

Els Venner is werkzaam als groepsleerkracht op de KoaLaschool, een school voor nieuwkomerskinderen, te Weert. Ter ondersteuning van het leesproces wordt hierbij onder andere gebruikgemaakt van de List-methodiek. Dit is een totaalaanpak voor begrijpend luisteren, technisch en begrijpend lezen, leesbeleving en boekpromotie.

Van belang hierbij is om oog te hebben voor de thuistaal van de kinderen omdat dit voor hen veiligheid en vertrouwen biedt en tegemoetgekomen wordt aan de eigen identiteit. Bij emoties valt men ook terug op de verworvenheden van de eigen taal en daarom is het van belang om als leerkracht ook woorden te kennen en te gebruiken die in de eigen taal voorkomen.

Aandacht voor de eigen taal uit zich binnen de school in de vorm van vertalen van woorden in de diverse talen (de eigen taal van het kind), laten schrijven in de eigen taal, boeken in de eigen taal aanbieden, aandacht voor de tekens van de eigen taal, enz.

School geeft inhoud aan functioneel meertalig leren, waarbij je bemerkt dat de kinderen genieten van de gegeven situatie. Deze kinderen groeien bovendien op als wereldkinderen en daarom is het van belang dat zij meertalig onderwijs krijgen. Je komt hiermee tegemoet aan de veiligheid van deze kinderen, hun zelfvertrouwen en hun identiteit.

Joyce Gubbels, sinds 2017 werkzaam bij het Expertisecentrum Nederlands waar zij de PIRLS en PISA-onderzoeken uitvoert, en **Noor van der Windt**, behandelaar dyslexie en als onderzoeker betrokken bij het PIRLS-project, gaan in hun presentatie “Meertaligheid en leesvaardigheid: wat kunnen we leren uit internationale onderzoeken?” in op de resultaten die Nederlandse groep 6 leerlingen behaalden in het Pirlsonderzoek van 2016. Enkele belangrijke bevindingen hieruit zijn:

1. Als Nederland scoren wij bovengemiddeld in vergelijking met de andere landen die hebben deelgenomen. Veel Nederlandse leerlingen halen wel het basisniveau, maar het aantal goed lezers blijft achter bij andere landen.
2. Scores zijn vanaf 2001 boven het gemiddelde van 500 gelegen, maar wel een lichte daling in de vervolgmeting en dan een stabiel resultaat.
3. De ranglijstpositie verandert waarbij wij als tweede scoorden in 2001, maar nu 14^e. Redenen hiervoor zijn dat er nieuwe landen zijn die hoger scoren en andere landen die hun leesvaardigheid wel verbeteren terwijl dit in Nederland niet het geval is.

De scores zijn internationaal vastgesteld middels leestoetsen en vragenlijsten die zijn afgenomen bij leerlingen, leerkrachten en ouders. Belangrijke conclusie hieruit is het gegeven dat niet het Nederlands bepalend is voor het resultaat van de kinderen, maar de rol van de leerkracht, de hoeveelheid en de kwaliteit van de instructie, de aandacht voor leesbeleving en boekpromotie, een positief schoolklimaat en bijvoorbeeld aandacht voor prestatiegerichtheid.

Bijdrage 4

Agnes Grégoire, werkzaam op de Eerste Opvang Anderstaligen (EOA) in Hoensbroek, en **May Pommé**, werkzaam bij het Expertisecentrum Taal van het ROC Arcus College in Heerlen, geven aan dat taal en opleiding in elkaars verlengde liggen. Om dit te bevorderen geven zij een aantal handvatten die van belang zijn om meertalige leerlingen leesvaardig te maken. Hierbij valt te denken aan:

- Alfabetiseren middels onderwijs in de eigen taal en het Nederlands. Hierbij dient veel aandacht besteed te worden aan het bevorderen en verbeteren van de woordenschat in alle lessen. Dit kan in de vorm van schooltaal- en vaktaalwoorden en is een taak van alle betrokken docenten.
- Percentage aan woordkennis moet 90 – 95% zijn om een tekst te kunnen begrijpen. Een goede tekstkeuze is hierdoor van eminent belang om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de diverse leerlingen.

- Bevorderen van de woordenschat en de taalvaardigheid speelt bij alle vakken een rol. Teksten die hierbij gebruikt worden moeten functioneel zijn.
- Taal moet gericht zijn op het toepassen.
- Leesbeleving speelt een belangrijke rol.
- Veel aandacht voor het zachtjes lezen van teksten door de leerlingen.
- Zelf voorlezen en samen lezen.
- Uitspraak van woorden is van belang en dit moet je gericht trainen door het geven van het goede voorbeeld.
- Anderen ook leren wennen aan je accent.
- Goed voordoen en goed rolmodel zijn als leerkracht.

Karijn Helsloot, van Studio Taalwetenschap Amsterdam, gaat in haar presentatie “Lezen in meertalige klassen, fonologie als hulpmiddel” op het belang van fonologische vaardigheden. De eerste maanden na de geboorte leren de kinderen de klanken van de taal en kunnen dit onderscheiden als ouders twee talen spreken. Fonologie speelt vanaf het begin een belangrijke rol. Hoe eerder de tweede taal start, hoe minder problemen bij fonologische aspecten.

Volwassen leerders hebben veel meer tijd nodig om zich de taal eigen te maken. Klanken in de eigen taal interfereren dan veel meer in het Nederlands.

Fonologie is zeer gevarieerd en complex en verschillend in de diverse talen. Het Nederlands heeft 36 fonemen, terwijl andere talen er meer of minder hebben. De meeste talen hebben tussen de 20 en 40 fonemen, maar er zijn ook talen die meer dan honderd fonemen hebben. Tweektalige kinderen hebben meer fonemen doordat zij kennis hebben van de eigen taal en het Nederlands. Een aantal hiervan kenmerkt de eigen taal of de tweede taal. Daarnaast kun je allerlei combinaties maken met de klanken, waardoor er veel meer fonemen ontstaan. Nt2 leerders hebben moeite met korte en lange klanken, tweetekensklanken en sommige medeklinkers doordat zij die in de eigen taal niet kennen. Daarnaast hebben we 26 letters die verbonden moeten worden aan 36 fonemen.

Binnen de thema's die op school worden aangeboden moet daarom veel aandacht worden besteed aan bijvoorbeeld:

1. Klanken en letters en de koppeling van beide.
2. Klankgroep, lettergreep, ritmiek, enz.
3. Het beklemtoond of onbeklemtoond uitspreken van bepaalde klanken.
4. Klinkerreductie.

Bovenstaande komt bijvoorbeeld aan bod binnen liedjes, versjes, rijmopdrachten, enz., Soms zijn moedertaalsprekers moeilijk te verstaan doordat klanken niet goed worden uitgesproken en de context bepaalt dan mede de informatieoverdracht.

Conclusies:

- Besteed veel aandacht aan de fonologische vaardigheden zoals klanken en klankcombinaties

- Taalspecifieke principes spelen een rol: zoals melodie, ritmiek, enz.
- Jonge kinderen leren eerder en makkelijker de klanken.
- Kinderen maken zich dit niet automatisch eigen maar het moet expliciet worden aangeleerd.

Bijdrage 5

Koen Bisscheroux, werkzaam als docent Nederlands op ROC Leeuwenborgh, en **Kim Paffen**, Expertisecentrum Taal van het ROC Arcus College te Heerlen formuleren de volgende uitgangspunten waaraan goed taalgericht (vak)onderwijs moet voldoen:

- Klankonderwijs en de koppeling grafeem-foneem enz. spelen een grote rol. Uitspraak is hierbij een belangrijke voorwaarde waaraan je veel aandacht moet besteden.
- Klankuitspraak en klankvorming spelen een belangrijke rol waarvoor je als docent veel aandacht moet hebben.
- Fonologie is erg belangrijk en vormt de basis om de taalvaardigheid te bevorderen.
- Leesontwikkeling bevorderen bij jonge adolescenten doe je door teksten te kiezen die aansluiten hun ervarings- en beleavingsniveau. Laat de leerlingen de teksten vooral voor zichzelf lezen; weinig hardop.
- Taalgericht vakonderwijs staat centraal binnen de opleiding. Samenhang tussen de verschillende vakken is hierbij van groot belang om het hierdoor voor de leerling meer zinvol te maken.
- Taal leren doe je vooral in een functionele situatie.
- Gebruik van de verschillende moedertalen: zo min mogelijk. Meertaligheid is iets waar de kinderen last van hebben. Zo snel mogelijk de Nederlandse taal leren om de kinderen de gelegenheid te bieden te kunnen communiceren met anderen.

Maurice de Greef, Universiteit Maastricht, en Vrije Universiteit Brussel, gaat in zijn presentatie “De kracht van meerdere talen in het land van laaggeletterdheid” in op het feit dat veel mensen niet durven te erkennen dat zij laaggeletterd zijn. Het doel is wel om het aantal laaggeletterden te verminderen, door deze mensen in hun kracht te zetten. Dit kan door vaardigheden aan te bieden op het gebied van leren leren, zelf stappen te leren zetten, leren om iets te veranderen en vooral toepassingsgericht te werk te gaan. Dit betekent dat je taal vooral functioneel moet maken, waarbij externe contacten belangrijk zijn en waarbij aandacht is voor de financiële taal, de digitale taal, de dagelijkse taal, de familietaal, enz. Door het leren en bevorderen van de taal gaan laaggeletterden vooruit wat betreft lichamelijke en psychische gezondheid, verwerven zij een betere arbeidspositie en ontstaan er meer carrièremogelijkheden. Ervaringen die je opdoet ga je gebruiken om je eigen positie te verbeteren.

Laaggeletterden moeten leren om beter hun werk te doen, hun koopgedrag te veranderen, boodschappenlijstje te maken, een bijsluiter leren lezen, enz. Dit verloopt meestal in een drietal fasen te weten gemotiveerd zijn om te komen tot een vernieuwing of verandering, beschikbaar zijn van bepaalde praktijkondersteuning om een en ander daadwerkelijk in praktijk te brengen en het je volledig eigen maken van de verandering zodat het weer een eigen gewoonte wordt. Scholing leidt tot verbetering om een betere plek te krijgen in de samenleving. De omgeving, en met name de docent, is erg belangrijk. Je moet je hierbij kunnen verplaatsen in de leefwereld van de betrokkenen.

